

AUSZTRÁL ZÓNA

Erdélyi házakban ausztrál állatok

Az elmúlt évben Ausztráliát siratta a világ: a rendkívül száraz és szeles időjárás okozta, hónapokon át tomboló tűzvésznek becslések szerint legalább egymilliárd állat eshetett áldozatul. Köztük olyanok, amilyenekkel nálunk is találkozhat a látogató, hiszen a Budapesti Állatkert igen gazdag ausztrál gyűjteménnyel büszkélkedhet.

Kígyó a templomban

A Nagytó partján emelkedő jellegzetes, tornyos épület az erdélyi építészetet idézi: Kós Károlyt a magyarvalkói református templom ihlette, amikor megtervezte. Egykor az Állatkert madárháza volt, ma pedig az ausztrál állatvilágot bemutató részleg központi épülete. Madarak persze ma is élnek benne bőven, hiszen Ausztrália a hazája többek között számos színpompás papagájnak és pintyfélének, amelyeket mi díszmadárként tartunk otthonunkban, ott viszont éppoly megszokott látványt jelentenek a városi parkokban, mint itt a verebek, galambok vagy szarkák. Mellettük azonban ott láthatók a kontinens jellegzetes hüllői is, a szakállas agámától a szőnyegpitonig, az Ausztrál alkony elnevezésű szabadröpdében pedig repülőkutyák szálldosnak a közönség feje fölött, apró kenguruk a lábaik alatt, a kuszkus pedig olykor még megsimogatni is engedi magát.

Vombat esti láz

Az Ausztrálház mögött, a játszótéren túl található az Ausztrál ösvény, ahol a látogató be is sétálhat a Bennett-kenguruk és a szelíd emuk közé, majd egy újabb épület belsejében folytathatja az ismerkedést az ötödik kontinens állatvilágával. Az egykori Szarvasház szintén Erdély faházaira emlékeztet; a boronafalú épület eredetileg nem is itt állt, hanem a mai Emberszabásúak háza helyén, onnan került ide. Belsejében ma éjszakai állatok élnek: rókakuzuk, erszéyesegerek, valamint egy igazi különlegesség, a tojásrakó emlősök közé tartozó hangyászsun, melynek állatkertünkben való sikeres szaporodása világszenzációnak számít. Ugyancsak büszkék lehetünk vombatjainkra, amelyek az elmúlt csaknem tíz év alatt négy utóddal örvendeztették meg az állatbarátokat: ez a negyedét teszi ki a száz év alatt Európában világra jött vombatkölyköknek!

Szigetkről szigetekre

Pár lépésre az Ausztrál ösvénytől a Sárkányházba jutunk. Az itt élő komodóivaránuszok hazája ugyan Indonézia, ám őseik gyaníthatóan Ausztráliában fejlődtek ki, s onnan tutajozhattak át a Csendes-óceán szigeteire. Mellettük kisebb ausztrál sárkányokat, galléros gyíkokat is láthatunk. Ám ha Ausztráliáról beszélünk, nem feledkezhetünk meg a közelében fekvő Új-Zélandról sem. Itt él a kea, ez a rendkívül kíváncsi és napjainkra sajnos igencsak megritkult papagájféle, amely a zóna két pontján is szórakoztatja a közönséget bohóckodásával. Ausztrália a hazája a keák félköríves röpdéje melletti tavacskán élő fekete hattyúknak is. Tovább sétálva a kazuárok, majd a szürke óriáskenguruk kifutója mellett a Xantus házban fejezhetjük be kirándulásunkat, ahol az Ausztráliával szomszédos Új-Guinea, illetve az indonéz szigetvilág állataiból kapunk ízelítőt. Ám akinek ez nem elég, az megnézheti még a Varázshegy állatbemutatóját, ahol a jégmadarak óriása, a kacagójancsinak is nevezett kokabura az egyik sztár.

Figyeld meg!

Állatkertünkben a kenguruk változatos takarmányt kapnak, mely főleg zöldségből és gyümölcsből, zabpehelyből, valamint a gondozók által csak ropinak hívott növényi tápból áll. Miután állataink megkapták nagy tál ebédjüket, rögtön neki is állnak az elfogyasztásának. Persze először a finom falatokkal kezdik, a zabpehely a legnépszerűbb. Etetéskor a szemfülesek kiszúrhatják, ahogy Hamlet, a nagy hímkenguru nagy élvezettel neki is lát kicsemegézni ezt a tálból.

Állatkertünkben több kengurufélével is foglalkozunk. A Dombház melletti kifutón a nyugati szürke óriáskengurukat (*Macropus fuliginosus*) mutatjuk be. Ezt a fajt Magyarországon csak a Fővárosi Állat- és Növénykert tartja, és már az 1980-as évek óta látható intézményünkben.

Ahogy a neve is mutatja, ez a kengurufaj a nagytestű kenguruk táborát erősíti, de azok közül a legkisebb. Ausztrália déli részén terjedt el, és a legrégebb óta tanulmányozott ausztrál gerincesnek számít. Színe lehet szürkés, világosbarna és vöröses is, a torkán, mellkasán és hasi oldalán pedig mindig világosabb a szőr, mint a teste többi részén. A száj körüli részen sokkal finomabb a szőr, mint más kengurufajoknál. A hímek jóval nagyobbra nőnek, mint a nőstények, akár 50 kg-nál is többet nyomhatnak. Kell is nekik az izomerő, mivel a hímek gyakran bokszoláshoz hasonló viselkedéssel küzdenek a nőstényekért. Az agresszió elkerülése végett mi csak egy hímeket tartunk.

Hamlet ki is használja, hogy nincs vetélytársa: ha tehetné, egész nap csak a nőstényeket hajtaná. Egy dániai állatkertből érkezett hozzánk vérfrissítés gyanánt, és azóta már háromszoros apuka lett. Más erszéyesekhez hasonlóan a nyugati szürke óriáskenguruk utódja is rendkívül fejletlenül jön a világra. A kiskenguruk születéskor az 1 g súlyt sem éri el, kis csupasz babszemre hasonlítanak. A szülőcsatornából való kibújás után nagyjából 3 perc alatt felmásznak az erszénybe, ahol tovább fejlődnek. A születés után az anyaállat vizes állagú, magas fehérjetartalmú, egyszerű szénhidrátokat tartalmazó tejet termel, mely a kiskenguru fejlődésével együtt változik. Később ez magas szénhidrát tartalmúvá válik, kevés zsírral, majd mikor az utód már egész nagy, a zsírtartalom jelentősen megnő, a szénhidrát tartalma pedig csökken.

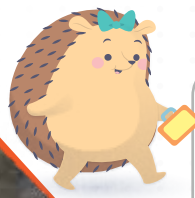
A kölykök 7-8 hónapos korukra 4-5 kg súlyúra híznak fel, ekkor már ki-kikandikálnak az erszényből. Nagyjából másfél éves korukra válnak teljesen függetlenné az anyjuktól. Érdekes módon az anya négy emlője képes eltérő összetételű tejet termelni: az idősebb kiskenguru még szophat, mikor az anya már életet adott egy új kölyöknek. Még érdekesebb, hogy egy idősebb nőstény utód már vemhes lehet, amikor még mindig visszajár szopni az anyjához. Az anya zsebe is fantasztikus képződmény; egy viszonylag nagyobb kölyök is képes könnyedén belebújni a függőágyszerű, rugalmas képződménybe, és lábait, fejét kilógatva pihenni benne. Am abban a pillanatban, amikor veszélyhelyzet adódik, az erszény körüli erős izmok összehúzódnak, így a kiskengurunak esélye sincs kipottyanni, miközben az anyaállat több mint 50 km/óra sebességre gyorsul fel. A természetben a nyugati szürke óriáskenguruk nem veszélyeztetettek, hiszen az ember által okozott erdőirtások rájuk nincsenek nagy hatással. Remekül élnek életüket a nyílt, füves pusztákon, bozótosokban. Hazájukban, Ausztráliában egy bizonyos létszámig még vadászhatóak is. Erre néha szükség is van, hiszen túlszaporodva képesek a farmerek által körbekerített földekre is beugrani, és megdézsmálni a veteményt.

Tudtad-e?

Mint minden állat, a kiskenguruk is ürítenek. Mivel hónapokig az erszényben élnek, valahogy meg kell oldaniuk, hogy ezt ne a személyes lakosztályukban tegyék. Az anyaállat fejét az erszénybedugvakitakarítja a salakanyagokat, és ha már ott van, alaposan le is tisztítja az egész kiskengurut. A kicsik nem is képesek üríteni az anyjuk segítségével, aki a nyelvvel adja meg a jelet, hogy jöhet, aminek jönnie kell. Bár ez elég bizarrnak tűnik, ha belegondolunk, egy 3 cm-es, kizárólag tejjel táplált kisállat alig pár csepp vizeletet és ürüléket termel.

Figyeld meg!

Ha galambjainknak szaporodni támad kedve, a hím „búúúm” hangot kiadva hajbókol a tojó előtt. Ilyenkor égnek meredő farktollait szét is teríti, hogy még csábosabbnak tűnjön. A madarak hangját egyes kutatók hajókürthöz vagy az emuk dobszerű hangjához hasonlítják, de olyan forrás is fellelhető, mely szerint a galambok hangja olyan, mint amikor valaki erősen megfújja egy szélesebb szájú üveg száját, mások egy öregember panaszkodását vagy a jávorszarvas gyászos, hosszasan bögését vélik felfedezni benne.

A Xantus házban járva furcsa, óriási, meglehetősen kék madarakkal találkozhatunk. Ezek a fejükön csipkeszerű tollakat viselő madarak a pompás koronásgalambok. Eredeti élőhelyük Indonézia, azon belül is Új-Guinea szigete. A területen még két másik koronásgalamb-fajjal osztozik; a mi madaraink a szigetnyugati felén terjedtek el. Ezért is nevezik a fajt néha nyugati koronásgalambnak, de kék, vagy közönséges koronásgalamb néven is említik.

Pompás koronásgalamb

Gouracristata

Western crownedpigeon

A pompás koronásgalamb a maga 2-2,5 kg-os

súlyával igazi rekorder, ő a legnagyobb a ma élő több mint háromszáz galambfaj közül. Ekkora testtel nem is tölt sok időt a fákon vagy a levegőben, hiszen ehhez sok energia kell, inkább a talajon mozog. Táplálékát, mely főleg gyümölcsökből áll főleg a földön lassan sétálva szedegeti össze. Nem veti meg a rovarokat sem, állatkertünkben kedvence a lisztkukac. A természetben kis csoportokban mozog, bár fogságban inkább csak párokban tartják őket, mivel főleg a szaporodási időszakban agresszívek lehetnek egymással szemben. Állatkertünk madarai nem túl ijedősek: ha lassan sétálunk keresztül a röpdéjükön, egész közelről meg tudjuk őket figyelni, ahogy farkukat billegetve sétálgatnak, élelem után kutatva.

A pompás koronásgalamb akár 20-30 évig is él, ami azért szerencsés, mert így élete során viszonylag sokáig tud pár évente utódokat nevelni. Erre szüksége is van, hiszen élőhelyén az orrvadászat, élőhelyvesztés és a madárkereskedők miatt ritkulóban van. A Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) vörös listáján ezért a sebezhető kategóriában kapott helyet.

Állatkertünk sokat tesz a faj megmentéséért, többek között mi vagyunk az Európai Állatkertek és Akváriumok Szövetségének (EAZA) egyik legsikeresebb pompás koronásgalamb-szaporító intézménye. Legutóbb 2017-ben kelt ki Budapesten galambfióka, aki egészen 2019-ig nevelkedett nálunk. Ő azóta már egy portugál állatkert lakója, szülei pedig felkészülhetnek a következő jövevény érkezésére. Az elmúlt húsz év során szaporulatunkból került már madár Izraelbe, Németországba, Franciaországba, Spanyolországba, de hazai állatkertekbe is.

Emellett intézményünk vezeti a faj európai törzskönyvét is. Ez dióhéjban azt jelenti, hogy az összes európai koronásgalambról egy adatbázisba rögzítjük többek között, hogy melyik madár hol kelt ki a tojásból, kik voltak a szülei, és mely állatkertekben élt élete során. Ezekből az adatokból összeállítjuk a csaknem ezer valaha élt és jelenleg is élő példány családfáját, és megpróbáljuk visszavezetni a vérvonalakat az eredetileg vadon befogott állatokra. Az adatok segítségével pedig genetikai és demográfiai szempontokat figyelembe véve tenyésztési ajánlásokat teszünk, hogy a jelenleg élő állatoknak kivel kellene párba állniuk és utódokat létrehozniuk, hogy elkerüljük a beltenyésztést. Így történhet, hogy állatkertünk felel azért, hogy egy spanyol állatkertben élő pompás koronásgalamb például Görögországban találhassa meg élete párját.

Tudtad-e?

A koronásgalambok (Gouranem) a már a XVII. században kihalt, röpképtelen dódómadár legközelebbi rokonai közé tartoznak. Náluk már csak egy közelebbi faj van, a Xantus házban szintén megfigyelhető sörényes galamb (*Caloenas nicobarica*). Érdekes módon mindkét ma élő madár Délkelet-Ázsia lakója, míg a dodó több ezer km-re, az Afrikához tartozó Mauritius szigetén élt. A koronásgalambok és a dodók törzsfája nagyjából 22 millió éve vált el, míg a sörényes galamboké és a dodóké kb. 19 millió éve.

Tudtad-e?

Eredeti élőhelyükön csökkenőben van a kazuárok száma, és erről bizony az emberek tehetnek. Az állatkertek egyik feladata, hogy segítsenek megőrizni ezt a különleges futómadarat. Intézményünk is részt vesz az európai fajmegőrző programban, ráadásul a hozzánk érkezett tojó nem is egy európai állatkertből érkezett, hanem egyenesen az Amerikai Egyesült Államokból, így génállománya kiemelten fontos a program számára.

A Dombház oldalában dinoszauruszra emlékeztető, nagy madarakat láthatunk: ők az Ausztráliában őshonos sisakos kazuárok. Az emu és a strucc után a legnagyobb madarak a földön, de nemcsak méretükkel tűnnek ki, hanem kinézetükkel is.

A kazuár feje szinte lehetetlen kékben pompázik, a nyakán pedig élénkpiros bőrlébeny leng. Tollazata nem a klasszikus madártollra emlékeztet, hanem laza, hosszú, csillogó fekete szálakból áll, mintha elegáns bunda lenne rajta. Mivel a kazuár repülni nem tud, ezek a tollak inkább a trópusi, sűrű növényekkel benőtt erdőkben nyújt számukra védelmet az eső és a tüskés bozót ellen. Fején bukósisak-szerű szaruképződmény van, erről kapta a nevét is. Ennek pontos funkciójáról még nem tudunk biztosat: egyes tudósok szerint a hangképzésben segít, mások szerint a hőháztartásban van szerepe, de azt is felvetették, hogy védi a madarakat az erdőben a sűrű növényektől, esetleg a dominanciához lehet köze.

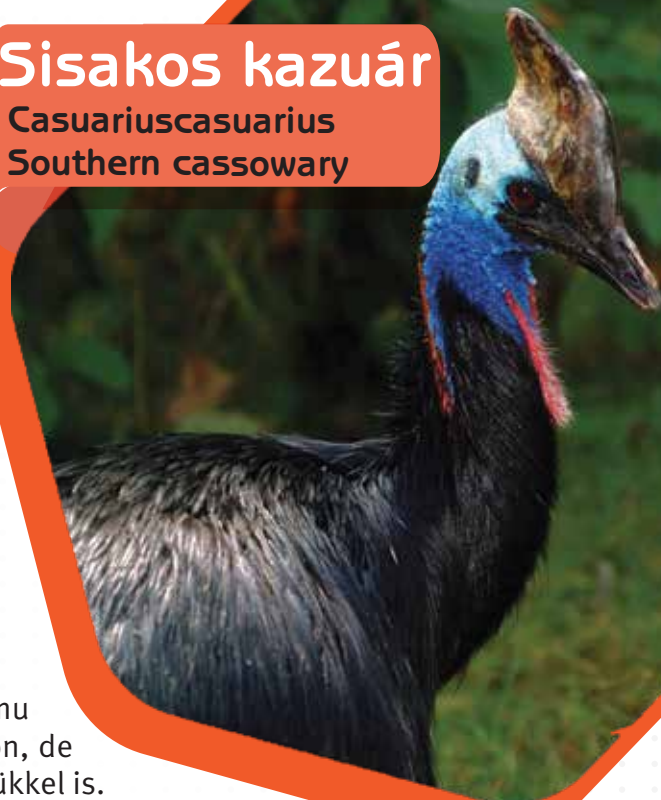
A sisak belseje szivacsos szerkezetű, kívülről pedig a mi körmünket is felépítő anyag, a keratin borítja. Bár elég keménynek tűnik, a közepénél, ha nagyon akarnánk, be is tudnánk nyomni, olyan rugalmas. Azért ezzel nem érdemes próbálkozni, mert bár a kazuárok alapvetően békés, visszahúzódó természetű állatok, ha felhergelik őket, komoly sérülést képesek okozni. Ezt nem is feltétlenül a csőrükkel teszik, hanem vaskos, pikkelyekkel borított lábaikkal rúgnak. Hatalmas erejükkel komoly belső sérülést tudnak okozni, emellett pedig még hatalmas, akár 12 cm hosszú karmokkal is fel vannak fegyverkezve. Bár az elmúlt években lehetett halálos balesetekről is hallani, ezek nagyon ritkák; a kazuárok békés állatok, csak akkor támadnak, ha sarokba szorítva érzik magukat, vagy ha a fiókáikat védik. Hozzá kell azonban tennünk, hogy mivel egyre több ember eteti a vad madarakat Ausztráliában, azok lassanként hozzászoktak az emberek közelségéhez, ami növeli a balesetek kockázatát.

A kazuárok tápláléka főleg gyümölcsökből és bogyókból áll, amiből naponta képesek 5 kg-nál is többet megenni. Ezt gombákkal és kisebb rágcsálókkal, emlősökkel, csigákkal és hüllőkkel egészítik ki. A mi madaraink örök kedvence a görögdinnye. Emésztésük nem tökéletes, ezért gyakran visszaeszik saját ürüléküket a félig emésztett gyümölcsökkel, ami náluk teljesen normális viselkedés. Mivel a magokat sem képesek megemészteni, ezért hasznos erdőtelepítők: a csíráképes magokat rögtön a trágyával együtt pottyantják el.

Ezeknek a madaraknak nemcsak a kinézete érdekes, de a szaporodása is. Ha a hímnél jóval nagyobb, akár 76 kg-osra megnövő tojó párosodott egy hímmel, lerakja meghökkenően zöld színű tojásait, majd továbbáll, hogy új hím után nézzen. A hím egyedül költi ki a tojásokat, enni és inni sem hagyja el a fészket, később pedig őrzi és nevelgeti a fiókákat. Nálunk két állat él jelenleg: egy 25 éves hím, és egy kazuáridőszámításban fiatalnak számító, 4 éves tojó. Gondozóik mostanában kezdték összeszoktatásukat; reméljük, pár éven belül kis, csíkos, pelyhes kazuárfiókákat is láthat majd a közönség.

Sisakos kazuár

Casuariuscasuarus
Southern cassowary

Figyeld meg!

A kazuárok hangja a legmélyebb a madarak közül, az emberi fül számára még éppen érzékelhető. Ha szerencsétek van, ti is hallhatjátok, leginkább egy messzebb parkoló autó rádiójából kiszűrődő basszusra hasonlít. Ezzel a hanggal jól tudnak a sűrű erdőben kommunikálni. A világ állatkertjeiben kazuárokat gondozó kollégák gyakran említik, hogy ezt a mély hangot még a csontjaikban is érzik. A kazuárok emellett még füttyüléshez hasonló hangra is képesek, de a csőrüket csattogtatva is szoktak hangot kiadni.

